

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo in upravništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. — Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 2

V Trstu, dne 10. januarja 1924.

Leto V.

O poklicu učiteljice

Wangel. — *Težnja za brezmejnim in neskončnim — za nedosežnim — bo naposled tvoj razum zagrnila v temno noč.*

Elida. — *Ah da, da — nad seboj čutim — kakor črne, brezglasne peruti!*

Wangel. — *Do tega ne sme priti. Drugačna rešitev zate ni mogoča. Vsaj jaz ne vidim druge. In zato — zato razveljavljam kupčijo na mestu. — Zdaj si moreš izbrati svojo pot v polni — v polni prostosti.*

S temi kratkimi stavki je Ibsen razrešil v znamenem igrokazu »Gospa z morja« peripetijo žene, ki hoče svobodnega življenja pod lastno odgovornostjo. Odločitev se nanaša v drami zgolj na zakon med Wanglom in Elido, velja pa v prispodobni več ali manj za vse dejanje in nehanje današnje žene, ki se bolešno prebujajo pod udarci gospodarskega in kulturnega razvoja, uničujočega rodbino največje zavetje ženske nravi. Čim širje obzorje ima žena, čim močnejša osebnost je, čim trdnješa ima voljo, tem samostojnejše življenje zahteva. Razvoj je razvezal tudi tradicijo njenih dolžnosti, tradicijo predsodkov, ki jih je današnji čas previhral, tradicijo njene svetopisemske podložnosti in manjvrednosti po svobodni moderni vedi. Čuti in se zaveda gospodarskega izkoriščanja in njemu vzporednega, vedno nečastnejšega poniževanja, ki ga tudi z žrtvami, z največjim samozatajevanjem ne more ustaviti. Čuti in se zaveda brezpravnosti, ki je toliko trša, kolikor nižje pada nrvnost družbe, zidane na svobodo gospodarskega izžemanja. Zato kliče iz globin, ki jo dušijo, in zahteva prostosti, ki je ima in je bo imel zanjo obstoječi red vedno manj.

Med tovarišicami niso ostali ti klici brez odmevov in več kot naravno je, da niso ostali brez odmevov. Kruh učiteljice je grenkejši kot kruh njenega stanovskega sodelavca. Kdor je močnejši, se v družbi lažje prebije skozi: učitelj si prej napravi pot s komolci kakor učiteljica, ki je pogosteje žrtev nasilstva, pa naj je to tudi manj odkrito in izzivalno. Krivice, ki se zgoje učiteljem, so sicer vidnejše, one pa, ki jih učiteljice pretrpe, so često tragičnejše in bridkostnejše. Učiteljev položaj v družbi je težak radi gospodarske in službene odvisnosti ter se le polagoma boljša, deloma vsled splošnega, svetovnega uveljavljanja gospodarsko šibkih, kakor tudi vsled neumornega stremljenja stanu, da si sam pomaga. Vendar se učitelju še ni treba odreči najelementarnejšim človeškim pravicam, za katere so učiteljice radi svoje službe pogosto

prikrajšane, sužnje — telesne in duševne — nenaravnih razmer, ki se čimdalje usodnejše odmikajo od edino pravega, od npravnega.

Razumljivo je, če se vedno jasneje oglašajo ugovori proti naraščajoči moralni in kulturni bedi, ki zadevata ogromne plasti človeštva sploh, ženo in učiteljico pa še posebe. Razumljivo je, če išče družba izhoda iz mrtve soteske, kjer je stisnjena med dvema neprehodnima stenama, in če se najstrastneje trudijo za rešitev tisti, ki se položaja najbolj zavedajo. Učiteljica je dovolj visoko na piramidi družbe, da presodi svoj položaj in da se ozre naokrog. Ali naj gleda nima, kam leti človek, ki je izšel iz nje naročja? Naj resignira in pusti, da strup razje do dna razdvojeno dušo modernega človeka?

V razkrojevanju družbe, ki je naglo napredovalo zadnjega pol stoletja in ki se danes bliža višku z gospodarskim razsulom celih zemelj, ima učiteljica dvojno nalogo: braniti sebe in dvigati rod, ki prihaja, pomagati prenoviti ga. Mnogo je ona ljubezen, ki jo ima za otroka komaj poznane matere. Ni pa dovolj, ako ne ve, kje so najgloblje rane naših dni, ako ne vidi vzrokov in posledic v najožjem krogu kakor pod najširjim obzorjem. Naš poklic dobi pravi pomen šele, ko se dvignemo k resnični prostosti samostojnega presojanja, poznavajoč nele vrline in slabosti človeka, ampak tudi vso izumetničeno zgradbo družbe, ki se danes ziblje v borbi duha s snovjo.

Ni vse, kar potrebujemo, vzgoja. Mnogo činjnic vpliva na njo. Vendar se na sploh mnogo premalo skrbi za vzgojo šoli odraslih deklet, ako pomislimo na duh časa, ki vlada danes tja do najubožnejših rodbin. Naglo izginja ona notranja lepota, iz katere edine raste trajna človekova sreča. Izginiti mora popolnoma, ako ne bo iz zdravih širokih plasti rešitve. Obubožali smo na ljudeh, to čutimo, in nič ni značilnejšega, pravijo, za naš čas kot to, da moderno slovstvo skoro ne pozna več ženske, bi bi bila vzor, ki bi bila zmožna junaškega dejanja. Če tudi to dejstvo ne odgovarja resnici, je vendar znak naglega propadanja družbe.

Kam tedaj, da se zjasni, da se luč prebije skozi megle?

To vprašanje skušajo razrešiti tovarišice, ki vedo, da so naloge, ki čakajo le njih. Če se doslej še ni storilo, kar bi se moglo, ni to vzrok, da bi se sploh ne pričelo. Potrebno je zblizanje, boljše medsebojno poznanje, razmišljanje o marsičem, kar je vredno truda; potreben je za-

četek, v zavesti seveda, da je delo mnogo težje kot načrti, a da je delo tudi mnogo koristnejše kot beseda. Pot ni lahka in ne bo brez razočaranj; a je radostna, ker je pot navzgor, nav-

zgor iz razdvojenosti in razdejanja dni, ki jih preživljamo.

In ker je ta pot izbrana v polni svobodi, bo tudi koristna.

Jedno praktično računalo

Vrlo praktično, a k tomu najjeftinije, onako domače, računalo jeste vrečica pasulja. Nemojte se na ovo ironično nasmešiti, te ovo neračunalno — računalo omalovažiti zato, što je domače, jeftino, a nije kakvo skupotvorničko učilo. Doduše naše poznato i svagde u nas uvedeno i rabljeno rusko računalo ima svojih prednosti, ali nema sviju, dapače ima svojih zlih strana. Ima tu prednost, da je vidljivo čitavu razredu i da učitelj može svu decu najednom zaokupiti i na nj njihovu pažnju svrnuti, a konačno i to, što se na tom računalu razvidne desetice. Ima nasuprot tu manu i pomanjkanje, da ipak deci ne može podati čvrstog, solidnog pojma brojeva. Već zato ne, što rusko računalo ne pobudjuje u deci nikakve pažnje i interesa. A ovo dvoje jeste temelj svakoj uspešnoj obuci. Ovih mana rusko računalo nema naša vrećica pasulja. Molim, kakav interes da pobude one drvene, glupe kroglice?! Pasulji su pak beli, crni, šareni, žuti; ako ih dete zasije, od jednog zrna narasti će mu biljka (stabljika) sa više mošnja punih prekrasnog — ploda. To je život. A onda deca će pasuljima igrati, pa će oni u detetovoj ruci predstavljati nešto, čime oni sasma po miloj volji raspolazu. A u tomu baš leži povod i poticaj na pažnju i interes. Moramo naime znati i biti osvedočeni, da interes za računstvo počima istom tada, kada čovek (dete) nešto poseduje. Kada ljudi naime nešto poseduju i time stanu baratati, igrati, trgovati, jedva onda počimaju shvaćati, razumiti brojeve i računске operacije. Dete počima pojmovati veličine (brojeve) na temelju onoga, što poseduju, te time raspolaze i stane izmenjivati ili trgovati. Ovo je vrlo važno u računstvu kod sviju ljudi, a osobito u računskoj obuci u pučkoj školi. I uprav u tomu leži sva pedagoško, didaktična važnost uporabe vrećice pasulja u pučkoj školi, pošto je to detetovo vlasništvo, kadro u njemu probuditi živu pažnju i interes. Pa napokom pasulji mogu detetu služiti u zamenu novca; mogu dakle predstavljati novac. To je vrlo lako za učenikovu bujnu maštu (fantaziju). Eto, tu se otvaraju njemu sva vrata računanja i spekulacije; i pruža široko polje računskim operacijama, koje će učeniku razviti brojčane i računске pojmove. Igrajući će on naučiti pojmovati apstraktne brojeve i počimati će uistinu računati svesno i s razumevanjem, te tako dobiti prve stalne pojmove i temelje iz računstva.

Poigramo se malko s detetom! Ima vrećicu raznobojnih pasulja. On će ih brojiti, da znađe za svoj posed (imetak). On će ustanoviti koliko imade belih, koliko crnih, šarenih, žutih... Pri tomu ispadu mu pod klupu nekoji. Tu će on ustanoviti, koliko mu ih je palo. Ako ih izgubi bilokako, izračunat će, koliko ih je izgubio, a koliko mu ih je ostalo. On dađe prijatelju nekoliko pasulja, ili ih je od njega dobio, računat će, koliko mu ih je ostalo ili koliko ima tada. To je prvo učenikovo zbrajanje i odbijanje, a da ne pozna ova izraze. Zar nije ovakovo «računanje» mnogo **nazornije** i svrsishodnije nego li je ono računsko učiteljevo pitanje ili zadatak! Neko dete ima 5 jabuka; ako mu ih majka dađe još tri, koliko

ih tada imade? U tomu pitanju imade nešto zornosti, ali zorno nije ni izdaleka, a k tomu pitanje ne pobudjuje u detetu nikakve pažnje ni interesa. Da učenik dobro pojmi pitanje, valja da napne dobro svoju maštu; a čemu to? Da li napokom poseduje svako dete potrebnu moć mašte? Ne mučimo zelenu i nerazvitu decu apstraktivnostima i nečim, što jedva nadareno i zauzeto dete može velikim duševnim kapitalom i naporom predstaviti i shvatiti!

A eto doma i u ruci mu lepih, sitnih i milih zrnca pasulja, koje mu se pod prstima sklizu ko jegulje. Tu je on u elementu; tu mu se odigrava jedan deo života, — života dečjega. Ta dete je igralo na pasulje onako maleno kod kuće i sa susedovom decom. Igrali su se trgovca. Koliko ih imaš ti? Ja ih imam toliko. Ja ih imam više šest; ti ih imaš manje šest od mene! Ja sam bogatiji. Deca kupuju i prodavaju raznovrsnu «robu». Plaća se pasuljem. Tu deci vrve glavom samo brojevi, veličine. Tu se «računa», koliko je koji od dece izgubio, koliko dobio itd.

Igrajmo se dalje! Dete zahvati nekoliko pasulja i upita prijatelja: Pogodi, koliko ih imadem u ruci! Odgovor pobudjuje veselost, što je ujedno ozbiljnost. Pogodio si! Nijesi si pogodio! Sada deca izračunavaju za koliko je prijatelj pogrešio. Nisi pogodio; platiš globu. Tu opet računa, prisnodablja. Tu sada dete gubitak čuti, a to je najosetljivija stran čovekova, pa i detetova.

Igrajmo dalje! Deca postavljaju kupčice pasulja, a onda će suditi i računati, gde ih je više, a gde manje; traže dakle razliku. Tada se oduzima ili dodava da budu jednaki kupčici. Deca će bacati pasulje po jedan, po tri...; te će računati koliko su ih bacili. Eto množenja. Kupčić će pasulja razdeliti na dva, tri..., dela, te ustanoviti, koliko ih je u svakome kupčiću. Evo delenja na vrlo praktičan način, čime će se učeniku postaviti temelj čitavom računstvu. Sve se ovo postizava igrajući, ručno (manuelno), radom, životom. To bi spadalo u radnu školu, buduć je učenik ovako zaposlen dušom i telom. Svi pedagozi moderni zađovaraju radnu školu, samo ne znadu uvek čima i kako da se deca zaposle i što da im ture u ruke. Mi smo im danas dali vrećicu pasulja.

Nastavimo igru! — Nešto iz telovežbe. Deca će poredati pasulje po dva, po tri, četiri. Postaviti će ih u bočne vrste i redove. Eto, to su vojnici ili sokoli postavljeni u red. Neka koračaju (marširaju) sad u vrstama, sad u redovima.

Možemo pasuljima i risati. Učitelj će nešto narisati na ploči, a učenici će sliku «prerisavati» polaganjem pažulja u pravce i krivulje. Dečja će ovako slika izaći izrazitija, jer će biti u bojama. Bele će naime položiti za jednu crtu, crne u drugu, šarene u treću, prema slici i napatku učiteljevu. Ovako će učitelj u deci razviti na osobito zgodan način smisao za crte i za risanje, a prema tomu ove vežbe bi ujedno služile kao podvežba za pisanje. Pasuljima će deca ovako stvarati razne figure (slike) u bojama, što nemalo upliviše na njihovo čuvstvo i duševne sposobnosti. Dašto time se i oko njihovo oštri.

Naša deca su većinom pastiri. Nek i u školi pasu stad. Beli pasulj nek su ovce, šareni debeli krave, ostali volovi; jedan poseban pasulj nek bude, pas,

a drugi pastir. Eto vam komadič iz pastirskog života! Ovako smo deci igrom protumačili, ali zorno, shvatljivo, živo in uspešno, razne brojčane odnošaje in njihove pojmove.

Videsmo eto u kratko kako su pasulji neoporečno vrlo podesno učilo u pučkoj školi, bez kojih ne sme učenik u školu. Ako rusko računalo imade svojih mana, učenikova pasuljeva vrećica nema ih. Rusko računalo dosadjuje učenicima, pasulj ne će im do-

saditi uz nešto učiteljeve gipkosti i taktike, a ne će ih ni utruditi kako ih umara naprotiv rusko računalo. — No mi ga ne ćemo izbaciti iz pučke škole. Služi i on i ovakav kakav jest dobro deci, ali uz njega da rabimo i pasulje. Ne ćemo se pokajati. Plodove brati ćemo u višim razredima. — Kušajmo sva moguća sredstva da olakotimo učenicima pouku i da razumevanjem raste i napreduje. U tome baš leži jezgra uzgojne obuke. V. Š.

Nekaj misli o ženskem gibanju

Današnja kritična doba nam je razdvojila duše, da ne vemo ne kod ne kam. Pred seboj vidimo bolnika, sezajočega čez vso zemljo, in vsak izmed nas je en ud tega bolnika. Njegova bolezen je socialno zlo, ki ga gleda in čuti vsak po svoje. Zato povsod splošen nered, rušenje, razkrajanje in prenasavljanje, mrzlično iskanje, hotenje in močna vera v rešilno bodočnost. Pred nami so dnevi velikih ljudi in velikih idej, in mi čakamo, da se utrga plaz ter pomete in zdrobi vse, kar mu je na poti. Kjerkoli jo je človeštvo kdaj zavozilo, vse stoji danes z najvišjo potenco pred nami in vsega tega se tudi danes skušamo otresti. Zato vstajajo povsod gibanja različnih stremljenj, ki se mešajo in pletejo in si iščejo novih smernic. Ta stremljenja pa so prava in nepravna, in zato povsod pritiski in reakcije — boj.

Očitno kakor še nikoli je danes tudi žensko gibanje, na katero se hočem v kratkem omejiti. Dandanes je ženska ali suženj razmer, ali pa opojna igrača za razposajeno razvedrilo, za kratko naslado, objekt puhlih šal in neokusnih dovtipov. Razgovori med njo in moškimi imajo večina svoje težišče v seksualnosti. Povsod drugod pa je neupoštevana, prezirana. To jo žali in ponižuje in zato skuša na plan, da se uveljavi.

Ce vzamemo stvar v celoti, razločujemo v ženskem gibanju dvoje stališča, in sicer ono za izboljšanje gmotnega stališča, ki je materielno in ono za pridobitev človeškega dostojanstva, na katerem se čuti ženska prikrajšana in ki zadeva moralno stran.

Vprašanje je: Ali moremo doseči v tej družbi zadoščenje temu obojemu? Da nam bo vse bolj jasno, moramo pogledati najprej, kje ima žensko gibanje svoje korenine in kdo je na njega vodilnih mestih. Dejstvo je, da sta tudi med ženstvom dva razreda — proletarijat in buržoazija, ki pa nista po čustvih tako strogo ločena kakor pri moških. Pokorščina, podrejenost in odvisnost od moža ju družijo kolikortoliko. Oba razreda čutita pritisk, ki ga pa gledata v različni luči in zato ima tudi reakcija dve smeri. Prva se rodi v nižjih slojih in stremi po materielnem izboljšanju. To je borba za kruh.

Ženska je danes brez izobrazbe in brez sredstev prepuščena sama sebi, vržena na cesto. Pri svoji družini ne more živeti, ker starši itak komaj čakajo, da otroci odrastejo, da jih nekoliko razbremenijo. Tukaj pa jim delajo hčere največjo preglavico in zato se jih navadno že ob rojstvu ustrašijo, ker vedo, kako negotova je njih bodočnost. Da se ohranijo, silijo potem v kakršnesibodi poklice, kjer se večkrat uničujejo duševno in telesno, se vežejo v zakon s komurkoli ali pa propadajo na cesti. Odtod nesrečni zakoni in prostitucija. In če ni ne eno ne drugo, se mora ženska nižjih slojev nepre-

stano boriti, da ohrani sebe in družino. Na plan ne stopa nikdar, ker ji manjka izobrazba, ki bi ji poostrila vpogled v zunanji svet. Zna le čutiti in trpeti, saj so ji že od rane mladosti dalje pridigovali o skromni molčečnosti in udani potrpežljivosti. Ta žena tudi danes ne govori — zanjo govorijo dejstva.

Dalje je ona tudi tako priklenjena na dom, da ako bi imela tudi zmožnosti, nima časa si ustvarjati svojih pravic in lastnih nazorov, ker je tu preveč zaposlena. Vsa številna hišna dela, oskrba in vzgoja otrok, prehrana, sploh vse, kar imenujemo dom in kar nam nudi dom, teži na njenih ramenih. Tu so neštevilna majhna, a nepogrešljiva dela, katerih na zunaj niti videti ni. Poleg tega pa so še dohodki, ki jih nosi mož, skromni ali sploh nezadostni ter ji dajo neprestano misliti in računati. Iz tega sledi, da se vse njene sile osredotočijo med tesnimi zidovi njene doma. Kje pa naj vzame sedaj moč, da bo vplivala na zunaj? Moškemu je pri tem mnogo prihranjeno, ker njegovo delo je ali mehanično, ali pa toliko lahko duševno, da ni treba, da bi se mu žrtvoval ves.

To so dejstva, ki govorijo za zboljšanje gmotnega položaja in podžigajo med nami razdraženost in nezadovoljnost, ki dosega danes tudi višje sloje, torej tudi one ženske, ki ne poznajo malenkostnih in skritih borb za vsakdanij kruh in ne vedo kaj je moreča tesnoba najslabših razmer. One imajo sredstva in čas, da se izobrazijo, in izobrazba da spoznane, ki rodi nove potrebe. Zato so feministke, ki danes govorijo, same odlične gospe in ženske z višjo izobrazbo, torej ženska buržoazija. Tudi one so krivično prizadete marsikje in posebno se čutijo prikrajšane v človeškem dostojanstvu. In resnica je, da ženska nikdar ne okusi priznanja, ampak se povsod zavrača kot manjvredna, omejena in malenkostna. Gotovo se v vsem ne more meriti z moškimi, ker sta prav njiju duševnosti različni, pač pa ima svoje posebne sposobnosti, in skupno delo obeh bi se v čemersibodi medsebojno spopolnjevalo. Iz psihološkega vidika bi se morda to utemeljevalo tako: Bistvo v zaznavanju pojmov je med moškimi in žensko različno. Vsi vemo, da ženska opazi kjersibodi marsikatero podrobnosti in malenkosti, katere moški prezre. Z majhnimi opazovanji si nabira dele za zaznavanje celote. To bi bilo nekako sintetično. Moški vidi vedno nekaj splošnega, torej zarna celoto in jo potem analizira in zato tudi lažje najde in poudari najvažnejše in najbolj karakteristično. Umevno, da na tej podlagi zrastejo večja in močnejša dela, ki pa niso vselej enako popolna.

Ker je ženska danes vedno nesrečnejša, se je naveličala onega vednega prikimovanja in odobravanja vsega, kar je prišlo od zgoraj, in je pričela stopati na nova polja, kjer opazuje položaj kritično. Našla je tu številne pogreške, ki jih je zakrivila višja moč nad njo in na njen račun. Njena nesamostojnost in nevednost ima izvir v enostranski in preozki vzgoji. Dalje je mnogo zastarelih zakonov, ki jih je ustvarjala obstoječa družba v svoje namene in ki so ženski pravi okovi, ker zabranjujejo svo-

boden razvoj njeni osebnosti. To bo vzrok, da sili na vodilna mesta, ki so jih zavzemali le moški in ji ni dovolj, da se udeležuje le reproduktivno, ampak tudi samostojno ustvarjajoče. Odtod boj za enakopravnost in boj za volilno pravico.

Stremljenje je dobro, a smernice, ki so si jih dale, so za te čase zgrešene. Kaj nam pomaga, če dosežemo oboje in delamo po svojih idealnih programih, ki tako lepo zvenijo v ušesih, da bi skoraj vzkliknile: Da, da, to je naša rešitev! — ko pa nimamo mirnih tal in nas valovanje razdraženih mas zanaša semtertja. Mnogo sil in časa smo že potratili, ne

O sestavljenih besedah

Besedišče je pisan vrt, kjer je vsaka beseda lepa cvetica.

Naša naloga je, ta vrt negovati, v njem pleti, saditi, cepiti.

Pravopisnih pravil ne moremo določiti po živem govoru. Govori se hitro in zato se ne delajo premori med posameznimi besedami, ker se besede v govoru prelivajo druga v drugo. V govoru imamo živi naglas in živi poudarek, zato se razumevamo bolje in laže, kot če še lepše in še pravilneje sestavimo pisano besedo. Zato moramo biti pri sestavljanju pisane besede zelo previdni in natančni. Radi tega in pa radi enotnosti v pisanju skušamo, odkar pišemo, uvesti enotni pravopis, tako da bi si pravila ne nasprotovala, oziroma tako, da bi se ne pisale besede na tak način, da bi njih pisanje nasprotovalo pravilom. Tako postavljamo za pravopis pravila, ki niso izšla iz žive besede, ampak so nastala iz zdrave logike, iz sklepanja in primerjanja.

Samo ob sebi se razume, da se nam še ni posrečilo, da bi imeli pravopisna pravila, proti katerim bi ne bilo nobenega ugovora.

Poleg tega je prišlo v naš jezik toliko tuje navlake, da je joj. Učeni svet si je pokvaril uho s tujimi jeziki in uči po svojem pokvarjenem ušesu krivo vero; neučeni svet, ki pač ne more presoditi modrovanja učenega, mu sledi in ga še prekaša.

Danes imamo v slovnici takšna pravopisna pravila, ki si nasprotujejo. Naši slovnicearji jih niso proučili z vestnostjo in natančnostjo. Zdi se mi, da so bolj ugibali kot sklepali o njih. Premnogo ljuljke je nasejane po slovniceh in po knjigah. Besede se trpinčijo in mrcvarijo. Po nepotrebnem jih vklepajo v verige, jim odsekujejo ude. Uboge besede!

Z omiko se pojmi od dne do dne množijo. Ker pa ne moremo za nove pojme vedno tvoriti novih besed in ker nam tudi pri tako veliki množičnosti končnic tudi teh nedostaja, si pomagamo s tem, da imenujemo mnogo pojmov z dvema ali več besedami. Posebno neporabno bi bilo za zelo sorodne pojme tvoriti nove besede, ker bi se besedišče tako pomnožilo, da bi mu ne bili kos.

Besedne skupine, ki nam rabijo za imenovanje enega pojma, se imenujejo sestavljene besede. Naše slovnice ločijo troje sestavljenih besed: spojenke, sestavljenke, sklopke. — Spojenke nastanejo tedaj, če se dve besedi tako trdno spojita, da tvorita eno besedo in se pišeta skupaj. — Sestavljenke so tedaj, če ohrani vsaka beseda svojo obliko in ostane zato še vsaka beseda samostojna. Sestavljenke se pišejo narazen, to je vsaka beseda zase. Sklopke poznamo po vezaju, ki nekako priklaplja

vem pa, če ima katera sestradana rodbina zaradi tega le en košček kruha več. Vse to šumi in vrši le tam zgoraj, spodaj pa obupujejo, ginejo, hirajo in sovražijo in ni jim mar za glasovnico. Mogoče je katera zadostila svojemu osebnemu ponosu in sedi danes na odličnem mestu, kjer enakopravno z moškim odloča v važnih vprašanjih, z drugo besedo, pomaga krpati to razdrapano družbo. Torej?

Zensko gibanje v tej smeri ni nič drugega kakor operiranje z idejami. Danes pa vlada nasilje, na katero je treba reagirati z nasiljem.

Mara.

prvo besedo k drugi. Sklopki so torej takšne besedne skupine, kjer se dve besedi tako združita, da nista več dve besedi, ena pa tudi ne.

Osnovna pravila, po katerih se moramo ravnati pri pisavi sestavljenih besed, so:

1.) Vsaka beseda, ki se pregiblje, je samostojna beseda.

2.) Besedne skupine, v katerih dobi prva beseda za trdimi osnovami spojilo o, za mehkiimi pa spojilo e, so vedno spojenke, ker spaja to spojilo dve besedi v celoto. Prva beseda se tako trdno spoji z drugo, da se ne more več pregibati, ker je z drugo besedo trdno, neločljivo zvezana.

Najprej bom govoril o sklopkah, da odpravim z njimi.

Sklopki.

Če se dve besedi vezeta z vezajem, sta z njim nekako sklopljeni kot dva železniška vozova; taki dve besedi tvorita sklopek.

Po časopisih, časnikih in knjigah čitamo toliko sklopkov, da se bomo kmalu kosali s kitajščino. Naših pisateljev in pisarjev se je polotila neka nalezljiva bolezen, katere bacil je vezaj. Menda komaj čakajo, kdaj bi naš jezik poplemenitili s tem, da bi kam posadili tisti bacil v zgled in vzpodbudo drugim.

Če že nočemo biti brez plemenitih sklopkov, se moramo ravnati po teh pravilih: Dve besedi tvorita sklopek, 1. če je med njiju predmetoma neka zveza, 2. če se končnica prve besede ob vstopu v sklopek ne izpremeni, 3. če se prva beseda pri pregibnih ne pregiblje, 4. če vsaka beseda ohrani svoj naglas. — Če nima sklopek vseh teh lastnosti, ne more biti nikakor pravilen.

1. Po vseh teh pravilih so tvorjeni sledeči sklopki: Janežič-Sketova slovnica, Wolf-Pleteršnikov slovar, Matek-Peterlinova aritmetika itd.

1. V teh sklopkah je med obema imenoma neka zveza. Janežič je slovnico sestavil, Sket jo je izpoplonil. Torej ni več samo Janežičeva, ampak tudi Sketova. 2. Končnica prve besede «Janežič» se ob vstopu v sklopek ni izpremenila, ampak je beseda takšna, kot če bi stala v edn. imen. samostojno: Janežič-Sketova slovnica. 3. Če ta sklopek sklanjamo, ostane prvi del neizpremenjen: Janežič-Sketove slovnice, Janežič-Sketovi slovnici. 4. Vsaka beseda je ohranila svoj naglas.

Janežič-Sketova nista več dve samostojni besedi, ena tudi ne. Torej ni ne miš ne ptič. Sklopki so torej takšni spački.

Zapomnimo si torej to le: Sklopki so nerodni spački in rabiti bi jih smeli le tedaj, ko bi nam ne bilo drugega izhoda. Naš jezik pa, ki je tako pregiben in voljen, da se po krivih učiteljih lahko prilagodi tudi tujim pravilom, da bi se ne mogel prilagoditi pravilom, po katerih se je razvijal!

(Dalje).

IZ ORGANIZACIJE

NOVI ROD. Četrta številka izide v tem tednu. Vzlic skrbi uredništva, da bi bil mladinski list kolikor mogoče dovršen, ga v mnogih krajih mladina niti ne pozna. Imamo večje šolske občine, kjer je bilo včasih oddanih po 20, 30 mesečnih izvodov, a ni zdaj ne enega naročnika. To pa zgolj radi spremembe šolskega voditelja. Ponekod dajejo učitelstvu učenci slabo spričevalo: sami se naročajo na list.

Na Tolminskem, žal, ni dovolj poskrbljeno za naročbo Nov. rod.

Požrtvovalnosti onih poverjenikov, ki store, kar je v njih moči, se je zahvaliti, da se list vzdržuje in da ni doslej Zvezi v breme.

PLAČEVANJE ČLANARINE. Ker je redno plačevanje članarine v poedinah učiteljskih društev velikega pomena, je vodstvo Zveze mnenja, naj bi se uvedli čeki, kakor jih je oskrbela Istrs. slov. učit. društvu Zadružna zveza v Trstu.

Predsedniki okr. organizacij naj se obrnejo na osrednjega tajnika, da jim pošlje potrebno število čekov za vse člane.

Sežansko učiteljsko društvo je imelo zborovati 2. II., pa je odložilo zborovanje iz tehtnih vzrokov na poznejši čas.

Goriško učiteljsko društvo ni dobilo dovoljenja, da bi imelo 3. t. m. občni zbor, ker se pravila še niso predložila oblasti v italijanskem prevodu. Mislimo, da to ne znači kršenja društvene svobode, in da bo

Proces tov. Medveščeka

Tov. Medvešček, šolski voditelj v Dekanah, predsednik istrskega slov. učit. društva, je bil od jeseni 1922. suspendiran od pouka vsled obtožbe falzifikacije ljudskega štetja v l. 1921., ko je kot poverjenik izvršil štetje v enem delu Dekanov. Obravnava proti njemu je bila 28. minulega meseca in 7. t. m. pred sodiščem v Koprju. Državno pravdnitvo je dvignilo proti njemu obtožbo predvsem radi družin Loredan in Morgan, ki sta tako pri reviziji kakor pri zaslišanju izpovedali, da govore družinski udje slovensko in italijansko, da pa rabijo doma le italijanski jezik.

Pri obravnavi 28. dec. so bile zaslišane priče proti tov. Medveščeku, med temi tudi kr. marešalo Azzara iz Dekanov. Razpravljalo se je o obeh slučajih falzifikacije, o šoli v Dekanah, o zadostnem znanju italijanščine italijanskih državljanov, ki imajo drugi materini jezik, o pouku italijanščine, ki je bil poverjen v dekanski šoli tov. Medveščeku, o razgovoru poslednjega z orožniškim poveljnikom ter še o marsičem. Obtožencu se je očitalo, da je fabriciral Slovence, se vmešaval v javne začeve ter zastrupljal razmere.

Pri obravnavi 7. t. m. so nastopile priče prve obravnave in one, ki jih je predlagal obtoženec zagovornik. Šlo je najbolj za to, da se dožene, kaj se je govorilo o priliki prvega štetja pri obeh družinah, kjer je tov. Medvešček izvršil štetje. Nekatere priče se niso natančno spominjale vsega, ker sta pretekli že dve leti po onih dogodljajih. Zato so se ponovno zaslišali žena Loredanova in zakonska Morgan. Prva je povedala, da je rojena Slovenka, da pa govore v družini, v kateri je tudi hlapec Slovenec, italijanski jezik. Žena Morganova pa je izjavila, da je o priliki štetja omenila Medveščeku, da govorita dva otroka, ki hodita v šolo v Dekanah, boljše slovensko kot italijansko, med-

mogoče zborovati po izvršenih formalnih dolžnostih.

Slomškova zveza je imela 9. t. m. občni zbor z običajnim dnevnim redom.

Učiteljsko društvo za okraj Opatija-Volosko bo zborovalo koncem tekočega meseca.

Diskusije. Naši italijanski tovariši pridno prirejajo med seboj, posebno v mestih, znanstvene diskusije o vsem, kar more zanimati učiteljstvo. Prav in dobro bi bilo, ko bi se tudi med nami to gojilo v večji meri kot doslej. Mlajše učiteljstvo bi na ta način izdatno spopolnilo svojo izobrazbo.

Za sanacijo pevskega zbora Zveze. O priliki poroke t. J. Demarina in Zorke roj. Flego se je nabralo med svati 50 L. za pevski zbor.

V isti namen darovala namesto cvetja na grob pokojne Mire Jerebove 10 L. tovarišica Angela Cendem.

Hvala, pa da bi se našli posnemovalci!

Ukor. Tovariši Rakovšček, Podgornik, Matelič in tovarišica Gerželj so dobili ukor radi stilizacije priziva proli zavrnenju pravil učiteljskega društva za tolminski okraj. Znak časa! Ni dobro, če se učitelj preveč zaveda, da je — tudi državljan!

IZ UPRAVE.

«Učiteljskega lista» še vedno ni mogoče redno izdajati. Izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu. Toliko v znanje radi reklamacij. — Št. 32 letnika 1923. je pošla in je ne bo mogoče poslati onim, ki je morda niso prejeli.

tem ko se pri njih govori doma italijansko. Tov. Medvešček je vpisal nekatere ude obeh rodbin kot Slovence, nekatere kot Italijane.

Priča Kosmina, mehanik iz Dekanov, izjavi, da mu je Morgan enkrat dejal, da je otroke vpisal kot Slovence. Morgan pa pojasni, da je dejal, da je Medvešček kot števeni komisar vpisal otroke kot Slovence.

Pri zaslišanju priče Fortune, — ki je prisostvoval štetju in poznejši reviziji, — kakor tudi pri pričevanju g. ce Kosminove se je razvilo prerekanje, kaj je hotela pravzaprav doznati statistika: ali občevalni jezik ali narodnost ali zadostno znanje italijanščine. Na podlagi statističnih obrazcev je državni pravdnik Gargano trdil, da gre za jezik, ki se uporablja, ker je znal zadostno italijansko komaj Carducci. Tudi g. ca Kosmina ni prav vpisala in bi jo lahko obtožili, ker govori dobro italijansko.

«Narečje», zavrne priča; «ne znam se izražati!» (Smeh v sodni dvorani).

«Je vseeno, knjižni jezik ali narečje», odgovarja drž. pravdnik. «Govorite dobro!»

«Lepo! Šla bi za učiteljico, če bi dobro govorila!»

Priča Cunja, občinski tajnik v Dekanah, izpove o reviziji štetja, ki ga je vodil dr. Herceg in ki se je vršilo v prisotnosti kr. orožnika. Pri tem se spet pojavi vprašanje zadostnega znanja italijan. jezika. Pri prvem štetju je bilo vpisanih le 63 oseb, ki zadostno znajo italijansko, pri reviziji čez petsto, izmed ljudi, ki jih je v Dekanah okrog 1200.

Obtoženec tov. Medvešček pojasni, da je imel štetje le v polovici Dekanov in da mu niso bili dali nikakih točnih navodil glede jezika.

Ko vprašajo pričo, koliko občinarijev zna po njegovem mnenju dovolj italijansko, pravi, da morda desetina. Po raznem razmotrivanju se spravi število na tretjino.

Obravnavava postane napeta, ko nastopi priča Šiškovič. Pove, da mu je kr. marešalo izjavilo, da je proces političen.

Drž. pravdnik se upre zaslišanju te priče, ker ni kr. marešalo pod obtožbo, ampak Medvešček.

Po kratkem odmoru odloči sodni dvor, da se priča zasliši. Na vprašanje, kako je razumel to, da bi bil proces političen, izjavi priča, da je razumel, kakor bi hoteli na ta način izključiti Medveščeka od službovanja. Istotako da mu je kr. marešalo reklo, da hočejo ljudstvo bičati, da bo izpovedalo pravi jezik.

Priča Benko, ki je bil tudi števni komisar, ne pove nič važnega.

Po kratkem odmoru govori drž. pravdnik.

Njemu je ta proces neprijeten, ker je nasprotnik političnih procesov in tudi radi nesramnosti (spudoratezza) tekom razprave. Veliki italijanski narod je končno zaprl vrata svoje hiše in ni kriv, če je med vrati ostala zaogzda ljudi, ki govore tuj jezik. Italijanski narod je generozen in ne zasleduje nikogar. Če pa kdo prekrši zakon, mora nositi posledice. Dasi je rezultat revizije ves drugačen kot uspeh obtoženčevega štetja ter je Medvešček celo postajenačelnika vprašal po občevalnem jeziku, ima obtoženec odgovarjati le radi dveh slučajev: Lordan in Morgán. Kriv je falzifikacije listin v svojstvu uradne osebe. Na tem nič ne spremenijo napadi na kr. marešala, ki je eden najboljših v koprskem okrožju. — Manzoni ima v svojem romanu prizor, ko knez napravi pojedino svojim služabnikom. Sam jim streže, poniža se pod nje. To dvoje je namreč mogoče: ali je nad njimi ali pod njimi. Njim enak pa noče biti.

Tako je tudi med dvema plemenoma v državi: ali nad ali pod — enaki pa nikdar. Ako je obtoženec tvoril Slovence, zakaj bi mi ne smeli tvoriti Italijanov? Čemu torej napadi na kr. marešala?

Vsled dokazane krivde obtoženca predlaga obsodbo na 18 mesecev zapora, ki so deloma odpuščeni vsled pomiloščenj. Predlaga kaznovanje in odpuščenje.

Zagovornik dr. Vratović: Obtoženec ni kriv falzifikacije, ker je razprava dokazala, da ni bil nihče na jasnem, ali naj se ugotovi občevalni jezik, narodnost ali zadostno znanje italijanščine. Sam dr. Herceg, ki je uradnik podprefektore, ni vedel, kaj naj stori. Tudi je vprašanje, ako se naj smatra učitelj Medvešček za uradno osebo, ker pade odgovornost morda kvečjemu na župana. Dejstvo pa je, da niso pri prvem štetju komisarji dobili točnih navodil (kakor so jih imeli za revizijo) in je Medvešček pri sprejetju kočljive naloge izjavil, da spričo nedostatnih navodil odklanja odgovornost.

Važno je nadalje, jeli nastane iz falzifikacije kaka škoda za državo. Kdo bi mogel dokazati v tem slučaju škodo? O materielni škodi ni govora, dasi gre predvsem za tako škodo. O kaki politični škodi pa še manj, saj je neglede na ljudsko štetje povsod uveden po šolah, uradih in drugod državni jezik ter asimilacija naglo napreduje.

Končno bi bil pa še namen, ki ga mora vsebovati vsako zločinsko dejanje. Obtoženec je odgovornost odklonil radi nepopolnih navodil, in to je dovolj dokaza, da ni bilo njegovo postopanje zločinsko.

Predlagam oprostitev obtoženega radi tega, ker zločin ne obstoja in ker ni zadostnih dokazov krivde.

(Tako drž. pravdnik kot zagovornik sta navajala paragrafe, ki zadevajo obtožbo).

Po zagovornikovemu govoru se obširno brani še tov. Medvešček sam. Pravi, da ne čuti nikake krivde ter navaja slučaje, ko je revizija vzlic boljšim navodilom z različnimi kriteriji presojala o rubriki občevalnega jezika. Značilen je slučaj Linder. Stranka ne rabi nemščine, pa je vpisana za Nemca. Tudi ob reviziji so se zgodili pogrški, kar je naravno spričo obširnega dela s štetjem. Pri njem so n. pr. ugotovili z revizijo, da je sam, ko so v resnici trije v rodbini. Tudi se je revizija vršila šele septembra 1922. ter se tudi znanje jezika med tem spremenilo.

Poleg vsega se mu je očitalo zastrupljanje. Ali ni sam poučeval v Dekanih italijanščine z dobrim uspehom? Prepričan je, da je znanje tega jezika ljudem koristno in da je mogoče biti istočasno dober italijanski državljan in pripadnik svojega plemena. Da ne bi smel delati v javnosti?

Predsednik: Saj se vam to ne očital! Saj niste tega obtoženi!

Tov. Medvešček: Tekom razprave se mi je očitalo. Toda dober učitelj ni tisti, ki se meni le za šolo, ampak oni, ki vzgaja tudi izven šole, ko je ljudstvo vzgoje silno potrebno. Sicer pa je učitelj tudi državljan, ki ima vse dolžnosti, a tudi državljske pravice.

Naše ljudstvo...

Predsednik: Govorite o tem, česar ste obtoženi. Z drugim si le škodujete. Zato je bolje, da zaključite.

Tov. Medvešček (po pomišljanju): Imam mirno vest in mirno pričakujem razsodbe.

—«O»—

Po daljšem odmoru razglasi sodni dvor obsodbo: osem mesecev zapora s pomiloščenjem in poogojnostjo ter plačanje stroškov procesa.

Tov. Medvešček je vložil priziv.

Iz zakonodaje

Uredba osnovne šole. (Nadaljevanje.)

Nadaljni členi niso več tako važni za učiteljstvo. Členi 18—22 govore o imenovanjih kr. proveditorjev, o natečajih za nadzornike in didaktične ravnatelje ter o šolah avtonomnih občin. Členi 23—26 določajo delokrog častnih nadzornikov, členi 27—32 pa govore o nadzorovalnem osebju kakor tudi o pravicah z ozirom na nadzorniška ali mesta didaktičnih ravnateljev učiteljstva, nastavljenih na bivših učiteljskih.

Za uvedbo zakona se izdajo tekom šols. leta 1923-24 še posebni predpisi.

Klasifikacija osnovnih šol.

Čl. 1. — Osnovne šole se dele v klasificirane in neklasificirane, ki so ali provizorične ali podpirane.

Čl. 2. — Klasificirane šole ustanovijo in vzdržujejo šolske uprave ali občine.

Provizorične šole (kjer ni pogojev za ustanovitev klasificirane šole) upravljajo praviloma, pooblašene od države, kulturne ustanove, ki imajo značaj juričnih oseb.

Podpirane šole odpro zasebniki, kjer ni druge šole, s pooblastilom kr. proveditorja, in se deloma vzdržujejo z državno podporo.

Čl. 3. — Šole v glavnem kraju občine (capoluogo) so klasificirane.

Klasificirane so tudi v frakcijah in trgih: kadar

imajo nižji tečaj, združen z višjim; kadar je število šolodolžnih nad 40.

Čl. 4. — Klasificirana šola ne more imeti nad 60 učencev.

Poverjena je praviloma učitelju, ki je v imeniku.

Dve klasificirani šoli se lahko poverita enemu samemu učitelju z enim ali menjajočim se urnikom, s potrebnim odmorom, tako, da ima šola dnevno vsaj 3 ure pouka.

Čl. 5. — Klasificirane šole po mestih in v večjih krajih na deželi so ustanovljene praviloma z nižjim in višjim tečajem.

Čl. 6. — Provizorične šole se ustanove, kjer je število šolodolžnih pod 40, ter ostanejo odprte, če ni število učencev manjše kot 15 in od teh vsaj 10 sposobnih za prestop v višje šolsko leto.

Čl. 7. — Norma, o kateri govori zadnji odstavek 4. člena, velja tudi za provizorične šole.

Čl. 8. — Provizorične šole imajo le nižji tečaj.

Čl. 9. — Provizor. šole avtonomnih občin ustanove le občine. Upravljajo jih občine ali pa kulturne ustanove s posebnim dogovorom.

Povsod drugod se ustanovljajo provizorične šole le od proveditorjev ter se upravljajo (po členu 2) z državnim pooblastilom.

Čl. 10. — Pooblastilo izdaja učno ministerstvo takim ustanovam, ki ga zahtevajo in jih smatra za primerne.

Pooblastilo velja za tri leta in se smatra veljavno tudi nadalje, če ni preklicano eno leto pred koncem triletne dobe.

Pooblastilo pa izgubi veljavo, če se pokažejo tekom dveh let pogoji za ustanovitev klasificirane šole.

Čl. 11. — Pooblaščenec se bo iz sredstev učnega

ministerstva nakazala za vsako provizorično šolo letna vsota na podlagi $\frac{7}{10}$ poprečnih stroškov mešane klasifikacije šole na deželi. Ta vsota se bo določila vselej ob začetku triletja.

Čl. 12. — Učitelju provizorične šole, upravljane s pooblastilom, se odmeri plača po številu učnih lekcij in po doseženih učnih uspehih.

Učitelj provizorične šole je vpisan v pokojninski fond. Vpisno vsoto plača pooblaščenca ustanova.

Čl. 13. — Učitelj proviz. šole, ki med letom doseže imenovanje (vsled natečaja) na klasificirano šolo, dovrši šolsko leto na provizorični šoli. Šele s početkom prihodnjega leta bo imenovanje veljavno.

Čl. 14. — Službovanje na provizorični šoli je enakovredno onemu na klasific. šolah bodisi za pri-pust k natečajem, bodisi za presojanje vsposobljenosti in službene starosti, v slučaju, da prestopi učitelj na klasificirano šolo.

Čl. 15. — V klasif. šole se spremene proviz. šole, v katerih dve leti število učencev preseže 40 in one, v katerih je primerno ustanoviti višji tečaj radi dejanske spremenjenih razmer.

Čl. 16. — Provizorična šola, spremenjena v klasificirano, se ne more več upravljati po ustanovah, o katerih govori člen 10.

Čl. 17. — Pooblaščenca kulturne ustanove smejo prirejati osnovne večerne ali nedeljske šole v prilogi malih grušč prebivalstva in odraslih analfabetov kakor tudi dopolnilne tečaje.

Čl. 18. — Prostore, opremo in učna sredstva za provizorične, večerne, nedeljske in druge šole, ki pa se ne odpirajo v prostorih klasificiranih šol, oskrbujejo pooblaščenca kulturne ustanove.

Če se provizorična šola spremeni v klasificirano (po členu 15), preidejo onemra in učna sredstva v last občine proti odškodnini.

Naši grobovi

† **Vinko Mandić.** Neumljiva nam sudbina i opet ote jednoğa medju našim, već i onako proredjenim, redovima.

Dne 27. pr. mes. umre, nakon duge i teške bolesti naš stari drug i suborac Vinko Mandić nadučitelj u Brġudu, u 62goj godini života. Pokojnik bi rođen u Rukavcu, gde je i dovršio pučku školu. Svršivši učiteljsku školu u Koprui, bi imenovan privr. učiteljem u Munama, a kasnije bi namešten stalnim učiteljem u Brġudu, gde je i dokončao svoj mukotrpnii život nakon 43 godišnjeg službovanja.

Njegova je smrt velik udarac za tamošnji narod, kojemu beše savetnikom i učiteljem. Mlado će učiteljstvo napose osetiti njegov odlazak u večni život, jer u njemu gubi jednoğa od svojih uzora, koji obavljaje savեսno svoje dužnosti kao učitelj, kao čovek, a napose kao drug. Pokojnik se isticao osobitom požrtvovnošću kao član bivšeg «Hrv. učit. društva za Istru», kao i sadašnjeg «Učiteljskog društva voloskog kotara».

Njegovu smrt oplakuju njegovi bivši i sadašnji učenici, svi znanci, a napose učiteljstvo, koje ovim putem izražava pokojnikovoj obitelji, napose g. supruzi i g. kćerci-kolegici svoje najiskrenije saučesće.

Slava i blaga uspomena nezaboravnom Vinku.

Mira Jerebova je umrla 5. januarja t. l. v Rajhenburgu. Živo se spominjam ur, ki sem jih preživela pri pokojni Miri. Lica so ji žarela veselja, ko jo je obiskala kakšna draga ji oseba. In kako bi tudi ne? Soba, odkoder je videla zelene travnike, belo cesto

in košček našega morja; je bila njen svet; ako je imela še sorodno dušo poleg sebe, kateri je zaupala svoje težave, je bila srečna. V veliko olajšanje duševnih bolezni ji je bila tudi godba. V zadnjem poletju ji je zdravnik dovolil vstati; sedla je h klavirju ter je igrala do onemoglosti.

Teško bolna se je ločila od nas in vsak, ki jo je poznal, se je s strahom vpraševal: kako bo revica prestala dolgo potovanje: Po večletnem trpljenju in hiranju je morala zapustiti rojstni kraj, je morala zamenjati milo južno podnebje, ki je bilo kot balzam njenemu zrahljanemu zdravju, z meglenim, nezdravim, do tedaj še nepoznanim ozračjem. Neverjetna energija je bila v njej, dolgo je kljuovala; a naposled je zlomila zavratna bolezen njeno odporno moč in svoj čas mnogo obetajoče življenje je padlo nezprosni smrti.

Draga Mira, lahek in sladek naj Ti bo večer sen daleč od rodne grude, daleč od nas, ki smo Te ljubili! Tvoj spomin ne izgine iz naših src!

Hudo prizadetim naše globoko sožalje.

Kr. proveditorat za Jul. Krajino je pričel izdajati po nalogu naučnega ministerstva uradni list za šolstvo: Bollettino ufficiale. Izhajal bo 1. in 15. v mesecu ter poročal o vsem, kar zadeva šolstvo. Učiteljstvo je že po svoji službi poklicano, da dopisuje v uradni šolski list.

Err. corr. V prvi številki tek. letnika je več tiskovnih napak. Na strani 4. je v II. koloni, 36 vrsta, izpadla besedica **ni**. Stavek se glasi pravilno: **Da bi odstranili prvi vzrok, ni v naši moči.** Popraviti je tudi na zadnji strani lista priimek tovariša **Paljka**, kar je tiskarski skrat že drugič potvoril.

ŠOLSKE VESTI

Nekaj temeljitih šolskoreformnih poskusov.

Dr. Decroly, belgijski pedagog, je ustanovil po večletnem študiju in opazovanju šolo po lastnih principih. Učiteljevo delo dobi tu posebno snov: živi naj otrokovo življenje, s kratkimi presledki zavesti; v teh presledkih razmišlja o storjenem in pripravlja na nova doživetja. Iz celotne ideje se dajo konkretizirati sledeča načela:

Šola se naslanja na potrebe otroka, ki nastajajo po filozofski dispoziciji in socijalnih odnošajih njegove okolice.

Učitelj naj govori malo! Govoriti naj pusti stvari naravnost k otroku, zato je teoretiziranje iz prve šolske dobe izključeno.

Ves pouk naj vodi k samodelavnosti. Otrok naj opazuje stvari in dejstva v razvoju in ta razvoj tudi sam doživlja.

«Razred» se nahaja povsod: v učni sobi, na dvorišču, v kuhinji, na cesti, na polju itd.

Consinet-ova šola. Roger Consinet je prišel do zaključka, da je nenaravno, celo škodljivo, ako si stavimo v pouku gotov smoter, ki ga hočemo doseči za vsako ceno. Ako otrok ni zahtevi dozorel, tratimo brez koristi njegove duševne sile, ubijamo voljo in povzročamo plitvost. R. Consinet gradi pouk na otrokov prirojen nagon k udeleževanju, to, kar je bistvo in smisel delovne šole sploh. Treba ustvariti krog otroka atmosfero, v kateri zna najti vse, kar je potrebno za njegov duševni razvoj. Pouk po njegovih načelih se vrši tako: učencem se naznači tema in oni se ga lotijo v skupnem delu; učitelj posega vmes le v skrajni potrebi. V prirodoznanstvu, zemljepisju itd. jih pusti samostojno opazovati; učenci napišejo v svoje beležnice, kar so odkrili in doznali. Na željo pregleda učitelj spise ter opozarja učence na stilistične in slovnične pogrške. Spise vpišejo nato v posebne zvezke čisto; po možnosti dodajo še ilustracije. Tudi vseh vrst ročno delo se tesno naslanja na ostali pouk.

Craddock-ova metoda. Splošen pojav je, da očituje povprečni človek veliko brezbriznost v političnih, gospodarskih, znanstvenih vprašanjih, dasi posredno ali neposredno tangirajo tudi njega. Vse te zadeve prepušča malomarno «poklicnim» faktorjem. Mr. Craddock, angleški srednješolski profesor, pripisuje vse te pojave vzgoji, ki zatira v otroku inicijativo. Že od prve otroške dobe dalje tišči otroka negativna morala: Tega ne smeš! To ni lepo! itd. Nataknejo mu v rani mladosti na vrat jarem v obliki celega sistema pravil, zapovedi in prepovedi. To se nadaljuje tudi v šolah, še pojačeno! Vsakega posameznega hočejo prikrojiti po isti meri. In rezultat? Močne nature, ki ne preneso tega prirezavanja, se izločijo kot socijalni elementi; prerije se pa povprečna kvaliteta, ki da javnemu življenju žig plitvosti. Tu je samo ena od pomoč: odstranitev nasilne učiteljeve avtoritete. Učitelj naj vodi neopaženo, inicijativa naj bo po možnosti prepuščena učencem.

Mr. Craddock je vpeljal samovlado v vseh razredih, kjer poučuje (starost 11 do 16 let). Uspeh je bil vedno popoln, čeravno se drže njegovi kolegi še starih disciplinarnih načel. Če prevzame nov razred, pove učencem: «Ne bom vas ne kaznoval, ne nagrajal. Za red v razredu ste sami odgovorni. Moja naloga je samo, vas učiti in vam pomagati, da napreduje naše skupno delo.» Učencem da navodila za sestavo odbora in njegovo poslovanje. Za te razrede je značilna zavest skupnosti. Učenci snujejo med seboj delovne skupine; ena taka skupina mu je

predala skupno izdelano študijo «Socijalno življenje za Tudorjev»; druga skupina je uredila čisto na lastno pest počitniško taborišče in povabila njega kot gosta. O nezaupanju ali sovraštvu med učenci in učitelji ni sledu. Ta rezerviranost učiteljeva nikakor ni pasivnost; nasprotno: na učitelja stavi mnogo večje zahteve od običajnega absolutističnega postopanja. (Po «Das werdende Zeitalter» 3./1922).

Razno

Razstava ročnih del «Ženskega dobredelnega združenja» v slovenski šoli pri Sv. Jakobu 30., 31. dec. in 1. jan. je lepo uspela in je organizaciji čestitati, bodisi radi inicijativnosti, bodisi radi lepote izdelkov samih.

Ni naš namen pisati ocene razstavljenih del, večinoma oblačilnih kosov, ker ni za to niti prostora niti mesta v stanovskem glašilu. Vendar moramo omeniti dogodek, ker je bila razstava prirejena spretno in z vsem ukusom ter je pokazala pri večini izdelkov močan umetnostni smisel, ki mu je sicer današnje nestrpno hlepenje za novim in razkošnim največji sovražnik in uničevalec. Izbira ornamentov in barv ter prilagajevanje na dane ploskve je bilo pri mnogih razstavljenih predmetih izredno intimno. Človek bi ne verjel, da je toliko nepokvarjenega ukusa, večasi nežnega do skrajnosti, a večasi tudi krepkega in odločnega, med ženstvom, ki je z veliko ljubeznijo in trudom izdelalo vse neštete razstavljene reči.

Razstavljeni izdelki niso bili enakovredni po občutenju lepega in dekorativno pravilnega. Razmerje med ornamentom in predmetom, ki ga je bilo okrasiti, se ni vedno opiralo na smiselnost. Istotako je večasi trpela skladnost barv in tudi snovi same. Smisel za lepoto je vrojena, a mora imeti tudi šolo. Treba bo še dela, da se tako srečno pričeto stremljenje spopolni. Znatne koristi bi bilo, ko bi glasilo ženskega združenja v primerni razpravi populariziralo težnje dekorativne umetnosti v zvezi posebno z oblačilno obrtjo in krojenjem. Tega pa nikakor ne omenjamo v škodo skupnega vtisa razstave, ki se je v splošnem odlikovala najbolj z izčiščenim, visokim smislom za umetniško lepim, ampak radi želje, da bi se prirojeni intuiciji in vežbanju pridružilo raziskovanje in poglobljenje.

Cvetje v poletju. Lojze Urbančič, neutrudni stanovski delavec, predsednik gorišk. učit. društva, se je 29. XII. 1923. poročil s tovarišico Slavico Vilharjevo.

Čestitamo iskreno! Na mnoga leta!

Tov. J. Šušmelj na Ravnici (gor. okraj) je v disciplinarni preiskavi radi nekega razgovora z učiteljico za italijanščino. Menimo, da bi bilo vsekakor bolje, če bi se orožje disciplinarne preiskave ne rabilo radi pogovorov med učiteljstvom. Kakšne razmere bodo zavladale, če se bo s polnim periščem sejalo sovraštvo med pripadniki istega stanu? Če se bodo umetno podžigali zli nagoni učitelja-človeka? Razmerje med učiteljstvom, posebno na isti šoli, bi moralo biti zavarovano vsaj pred ovađbami, ki nikomur ne koristijo, ampak le zastrupljajo na vse strani.

Poldrugisto milijonov lir je dovolil ministerski svet, predno je potekla njegova polna moč, učiteljstvu osnovnih šol, da mu izboljša gnotni položaj. Ta pomoč bo posebno dobrodošla tovarišem v onih pokrajinah, kjer so bili doslej prikrajšani in na slabšem kakor pri nas.